

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:31.03.2022 ✓Accepted/Kabul:20.07.2022

DOI:10.30794/pausbed.1096485

Research Article/Araştırma Makalesi

Ceran, E. B. ve Pinar, İ. (2023). "Covid-19 Pandemi Süreci ve Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Türkiye Bağlamında Örnekler Doğrultusunda İlişkilendirilmesi", *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 54, Denizli, ss. 91-107.

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİ VE BİRLEŞMİŞ MİLLETLER 2030 SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİNİN TÜRKİYE BAĞLAMINDA ÖRNEKLER DOĞRULTUSUNDA İLİŞKİLENDİRİLMESİ

Esin Bengü CERAN*, İbrahim PINAR**

Öz

Gezegemizde bulunan sınırlı kaynakların sorumsuzca tüketilmesi gelecek nesillerin yaşamını tehdit etmektedir. Bunun fark edilmesi ile birlikte 1970'li yıllardan itibaren kaynakların daha bilinçli tüketilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Bu çalışma kapsamında BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin 2020 yılında dünyayı etkisi altına alan pandemi sürecinden nasıl etkilendiğinin Türkiye bağlamında gerçekleştirilen kurumsal faaliyetlerin irdelenmesi ile ortaya konulması amaçlanmaktadır. Araştırma, pandemi sürecinin SKHy'a olan etkilerine yönelik ikincil veri kullanılarak saha taraması modeli çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Saha taraması için belirlenen amaçlı örneklem doğrultusunda veri seti şirketlerin 2020 sürdürülebilirlik raporlarından elde edilmiştir. Betimsel analiz tekniği ile incelenen raporlar ilk olarak gerçekleştirdikleri uygulamalar bağlamında SKH ile eşleştirilmiş sonrasında yapılan açık ve eksen kodlama ile ortaya çıkan kategoriler doğrultusunda tema ve alt temalar oluşturulmuştur. Araştırma kapsamında Engel ve Schutt (2005)'ün nitel veri analizi aşamaları takip edilmiştir. Bulgular neticesinde pandemi sürecinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik az sayıda iyileşmeye rastlanırken çoğu alanda gerilimin gerçekleştiği görülmüştür. Halen içerisinde bulunduğumuz bu süreçte işletmelerin SKHy'a yönelik farkındalıklarının artması ve sürece rağmen hedefler doğrultusunda ilerleme kaydedilmesine katkı sağlanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19 Pandemisi, Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, SKH 2030, 2020 SKH Raporu.

RELATING THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS AND THE UNITED NATIONS 2030 SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IN ACCORDANCE WITH THE EXAMPLES IN THE CONTEXT OF TURKEY

Abstract

The irresponsible consumption of limited resources on our planet threatens the lives of future generations. With the realization of this, studies have been carried out for more conscious consumption of resources since the 1970s. Within the scope of this study, it is aimed to reveal how the UN 2030 Sustainable Development Goals were affected by the pandemic process that affected the world in 2020 by examining the institutional activities carried out in the context of Turkey. The research was carried out within the framework of the field survey model, using secondary data on the effects of the pandemic process on the SDGs. In line with the sample determined for the field survey, the data set was obtained from the companies' 2020 sustainability reports. The reports, which were examined with descriptive analyzes, were first matched with the SDGs in the context of the practices they carried out, and then themes and sub-themes were created in line with the categories that emerged with the open and axial coding. Within the scope of the research, the qualitative data analysis stages of Engel and Schutt (2005) were followed. As a result of the findings, while there were few improvements in terms of sustainable development goals during the pandemic process, it was seen that tension occurred in most areas. In this process we are

*Arş. Gör. Dr., İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi-İşletme Yönetimi ve Organizasyon Anabilim Dalı, İSTANBUL.
e-posta:esinbenguceran@istanbul.edu.tr, (<http://orcid.org/0000-0001-6960-795X>)

**Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi-İşletme Yönetimi ve Organizasyon Anabilim Dalı, İSTANBUL.
e-posta:ipinar@istanbul.edu.tr, (<http://orcid.org/0000-0003-1057-3358>)

currently in, it is necessary to increase the awareness of the enterprises regarding the SDGs and to contribute to the progress in line with the targets despite the process.

Keywords: Covid-19 Pandemic, Sustainable Development, Sustainable Development Goals, SDG 2030, 2020 SDG Report.

GİRİŞ

Yeryüzünde sınırlı düzeydeki kaynaklarla yaşamını sürdürmek zorunda olan tüm canlılar, yaşadıkları dönemde kendi yaşamlarına olduğu kadar gelecekteki hayatlara da etki etmektedirler. Yaşamlarını sürdürebilmek için üreten ve tüketen bu canlıların bu sınırlılığın bilincinde olmaları gerekmektedir. Yaşadığımız sistem içinde sınırlı olduğunu bildiğimiz kaynakların uzun vadede sürdürülebilir olarak kullanılması doğrultusunda bilinci geliştirmek üzere belirlenmiş olan Birleşmiş Milletler öncülüğünde hazırlanan 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) tüm paydaşlar tarafından benimsenmeli ve yaşamsal faaliyetler bu bilinçle yürütülmelidir. SKH'nın tüm paydaşlar tarafından benimsenmesi ile karşılaşılan pek çok sorunun üstesinden gelinmesi mümkün olacaktır. Bilinçli üretim ve tüketimin önemli aktörleri olan işletmelerin de kaynakların kullanımındaki rolü büyük önem taşımaktadır. Bugün daha bilinçli bir tüketimle atılan adımlar gelecek nesiller için hayati düzeyde olacaktır. Bilinçsiz ve özensiz tüketim ile biyoçeşitliliğe verilen zararın bir neticesi olarak tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19 pandemisi bu bilinçsizliğin en etkili yaptırımı olarak karşımıza çıkmıştır. İnsanoğlunun yaşadığı gezegene karşı olan bencil tutumu kendi içinde dengeleri olan sistemi zora sokmuş ve istekli ya da isteksiz olarak doğaya ve diğer canlılara verilen zarar dengenin bozulmasına yol açmıştır. Gezegenimiz bozulan sisteme farklı şekillerde tepki verirken mutasyona uğrayan bir virüsün dünyanın her yerini etkisine almış olmasının tesadüf olmadığı düşünülmektedir. Pandemi sürecinde sosyal yaşam durma noktasına gelmiş, iş yaşamı ise ilk etapta bir duraklama evresi geçirdikten sonra hızlıca yeni sistemler kurularak çalışma hayatı devam ettirilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma kapsamında pandemi sürecinde değişen iş yapma biçimlerinin gezegenimizde sürdürülebilir bir yaşamı mümkün kılmayı hedefleyen 2030 sürdürülebilir kalkınma hedeflerine olan etkileri ortaya konulmak istenmektedir. Bu sebeple ilk olarak 2020 yılında SKH yolunda ginen yer ve pandeminin etkileri irdelenmiş, ardından Türkiye bağlamında iş yaşamında pandemi süreci kapsamında gerçekleştirilen uygulamalar incelenmiştir. Yapılan incelemeler ile pandemi sürecinin 2023 SKHya ulaşma doğrultusunda etkileri elde edilen temalar ve alt temalarla açıklanmaya çalışılmıştır.

1. Kavramsal Çerçeve

1. 1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı

Dünya nüfusunun giderek artması ve teknolojinin hızla gelişimiyle birlikte tüketimdeki agresif artış gözle görülebilir boyuta ulaşmıştır. Tüketimin artması kıt olan doğal kaynakların dengeli kullanımını zorlaştırmaktadır. Tüketilen enerjinin üretimi için kullanılan fosil yakıtlar karbon emisyonlarına yol açmaktadır, açığa çıkan bu emisyon iklimi değiştirebilecek düzeydedir. Buna ek olarak her geçen gün azalan biyoçeşitlilik de gezegenimizin geleceğini tehdit etmektedir. Yakın zamana kadar sadece ekonomik kalkınmanın peşinde şekillenen küresel politikalar gezegene verilen bu zararın farkına varıldığı noktada dönüşmeye başlamak durumunda kalmıştır (Chichilnisky, 1997: 467). Sanayi devriminden bu yana artış eğiliminde olan doğal kaynakların tüketiminin gelecek nesiller için tehlike oluşturduğu görüşü 1970'li yılların başında küresel çapta dikkat çekmeye başlamıştır.

1968 yılı Nisan ayında bir araya gelen on farklı ülkeden otuz önde gelen kişinin oluşturduğu Roma Kulübü ekonomik, politik, doğal ve sosyal bileşenlere ilişkin anlayışın değişmesi için harekete geçilmesinin gereğini ortaya koymayı amaçlamıştır (Meadows vd., 1972:9). Bu doğrultuda uluslararası bağlamda atılan ilk somut adım 1972 yılında Stockholm'de gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi konferansı bünyesinde kaynakların sonsuz olmadığına ve sürdürülebilir kullanılmasının gereğine ilk olarak değinilmiş ve BM İnsan Çevresi Bildirisi kabul edilmiştir (Declaration UN, 1972). Bildiride; ekonomik kalkınmanın tüm paydaşlara zarar vermeden sürdürülebilir biçimde gerçekleştirilmesinin gereğine dikkat çekilmiştir. Ekonomik kalkınmanın yanı sıra sosyal ve çevresel boyutların da önemini kapsayan sürdürülebilir kalkınma kavramı ise ilk olarak 1987 Ortak Geleceğimiz Raporunda yapılmıştır. Bu tanıma göre sürdürülebilir kalkınma; "bugünkü neslin; gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden kendi ihtiyaçlarını karşılması"dır (Brundtland, 1987).

Uluslararası farkındalığın artması ve somut göstergelerin denetlenir hale gelmesinin beraberinde bugünkü kavramsal çerçevesinde sürdürülebilir kalkınma üç boyutta ele alınmaktadır (Elliot,2012:20). Zaman içerisinde sürdürülebilir kalkınmanın tanımı; ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlerin sürdürülebilirlik perspektifinden yürütülmesi, tüm paydaşların çıkarlarının gözetilmesi hassasiyetini de bünyesine alarak bugünkü haline evrilmiştir. Ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutunu ifade eder (Harris, 2000:5-6);

Ekonomik olarak sürdürülebilir bir sistem, sürekli olarak mal ve hizmet üreten, yönetilebilir düzeyde kaynak sağlayabilen ve tarımsal veya endüstriyel üretime zarar veren sektörel dengesizliklerden kaçınabilen bir sistemdir. Sosyal olarak sürdürülebilir bir sistem, sağlık, eğitim, cinsiyet eşitliği, politik hesap verebilirlik ve katılım gibi sosyal hizmetlerin yeterli düzeyde sağlanabildiği sistemdir. Çevresel olarak sürdürülebilir bir sistem, istikrarlı şekilde kaynak sağlayabilen, yenilenebilir kaynakların aşırı kullanımından kaçınan, yenilenemeyen kaynakların yalnızca bir dereceye kadar tüketildiği sistemdir. Biyolojik çeşitliliğin, atmosferik istikrarın ve normalde ekonomik kaynaklar olarak sınıflandırılmayan diğer ekosistem işlevlerinin korunmasını içerir.

Sürdürülebilir kalkınmanın tanımlanmasının ve kavramsal çerçevesinin oluşmasının ardından kavramın içeriğini doldurmak ve bu doğrultuda uygulamaları hayata geçirmek üzere 1992 yılında Rio de Janeiro’da Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Zirvesi, 1997’de Rio +5 Zirvesi ve 2002’de Johannesburg Zirvesi (Rio +10) gerçekleştirilmiştir (Özmehmet, 2008:5). Son olarak bugün gelinen noktada tüm paydaşların katılımını talep eden 2030 sürdürülebilir kalkınma hedefleri somut başlıklar altında belirlenmiş ve yapılan iyileştirmelerin takibi düzenli olarak raporlanmaya başlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri ekonomik, sosyal ve çevresel kalkınmayı dengeleyen 17 başlık altında 169 alt amaç içermektedir. Bu hedeflere ulaşmada başarılı olduğu takdirde 2030 yılı itibarıyla, her yerde yoksulluğu ve açlığı sona erdirmek; ülkeler içinde ve arasında eşitsizliklerle mücadele etmek; barışçıl, adil ve kapsayıcı toplumlar inşa etmek; insan haklarını korumak ve cinsiyet eşitliğini teşvik etmek; kadınların ve kızların güçlendirilmesi; gezegenin ve doğal kaynaklarının kalıcı olarak korunmasını sağlamanın mümkün olabileceği düşünülmektedir. Açıklanan 17 kalkınma hedefi ve 169 alt hedef ile dünyayı iyileştirmeyi vizyon edinen SKH’nın mottosu; “İnsan ırkını yoksulluk ve yokluğun zorbalığından kurtarmaya ve gezegenimizi iyileştirmeye ve güvenceye almaya kararlıyız. Dünyayı sürdürülebilir ve dirençli bir yola sokmak için acilen ihtiyaç duyulan cesur ve dönüştürücü adımları atmaya kararlıyız.” olarak rapor edilmiştir (UN General Assembly, Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development).

Uluslararası platformda sürdürülebilir kalkınmaya yönelik uygulamaların gerçekleştirilebilmesi için; yoksulluğun ve açlığın tüm dünyada son bulması, sağlıklı ve kaliteli yaşamın küreselleşmesi, nitelikli eğitim ve cinsiyet eşitliğinin yaygınlaşması, temiz su, erişilebilir ve temiz enerji, ekonomik boyutta insana yakışan yaklaşımın benimsenmesi, eşitsizliklerin azaltılması, iklim dengesinin gözetilmesi, sudaki ve karadaki diğer canlıların gözetilmesi, küresel boyutta adaletin ve barışın sağlanması, tüm bu amaçlar için ortaklaşa hareket edilmesi, küresel ortaklıkların her alanda artırılması başlıkları altında sürdürülen faaliyetlerin tüm paydaşlar tarafından benimsenmesi beklenmektedir.

1. 2. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Covid 19 Pandemi Süreci

Covid 19, ilk olarak Çin’in Vuhan Eyaleti’nde Aralık ayının sonlarında solunum yolu sıkıntıları (ateş, öksürük, nefes darlığı) gelişen bir grup hastada yapılan araştırmalar sonucunda 13 Ocak 2020’de resmi olarak tanımlanan bir virüstür (T.C. Sağlık bakanlığı, 2021). Çin Halk Cumhuriyeti Vuhan eyaletinde bir hayvan pazarında ilk olarak baş gösteren virüs kısa sürede tüm dünyaya yayılarak 11 Mart 2020 tarihinde çağın pandemisi ilan edilmiştir. Dünya sağlık örgütü verilerine göre ilk görüldüğü günden bu yana dünya genelinde 200 milyonun üzerinde vaka ve 4 milyonun üzerinde ölüme yol açmıştır (DSÖ, Ağustos 2021).

Öncelikle ekonomik alanda ciddi anlamda durağanlığa ve krize yol açan bu süreç uluslararası seyahat kısıtlamaları ile turizm sektörünü ve uluslararası ticareti olumsuz yönde etkilemiştir. Uzun vadede ekonomik sorunların 2007-2009 krizinden bile daha önemli düzeyde hasara yol açacağı düşünülmektedir. Dünyada milyonlarca insanın gelir güvencesinin, işsizlik sigortası veya hastalık ödeneğinin olmaması gibi sosyal eşitsizliklerin bu süreçte daha belirginleşmesi beklenmektedir (Leal Filho vd., 2020). Bu beklentiler doğrultusunda pandeminin sürdürülebilir kalkınmaya etkisinin kaçınılmaz olduğu düşünülmekte, bu etkinin ne düzeyde olacağı ise merak

konusu olmaktadır. Salgın sürecinin pek çok alanda etkisinin merak edilmesinin yanında sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılabilmesi adına olumlu ve olumsuz etkilerinin neler olduğu üzerine de çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Covid 19 pandemisi ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ilişkisine dair yapılan meta analiz çalışması sonucunda görülmüştür ki; pandemi sürecinde sürdürülebilir kalkınmaya akademik ilgi artarken sanıldığı aksine yarattığı farkındalık neticesinde pandeminin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine olumsuz etkileri kadar olumlu etkileri de olmuştur (Wang ve Huang, 2021). Covid-19 salgını ülkelerarası hareketliliği azaltarak sürdürülebilir kalkınma üzerinde geçici veya uzun vadeli olumsuz bir etkiye yol açabilecek niteliktedir. Sınırların kapanması ekonomik, çevresel ve sosyal kalkınmanın önünde birçok engel oluşturmuştur (Pirouz vd., 2020) Bu doğrultuda karar vericiler salgından önemli dersler çıkarmak durumunda kalmışlardır. Covid 19 salgını beraberinde karar vericiler uzun vadede çevreyi, ekonomik sistemi ve halk sağlığını iyileştirmek için sürdürülebilir kaynak kullanımını benimsemenin önemini kavrayarak, yenilenebilir enerji kullanımı ve sürdürülebilir teknolojileri araçsallaştırmayı hedefler duruma gelmişlerdir (Wang ve Huang, 2021).

Covid 19 pandemi sürecinin 2015 yılından buyana belirli bir ivme kazanarak iyileşme yolunda ilerleyen SKHYa etkilerinin üç şekilde ortaya çıkması beklenmektedir (Mukarram, 2020); İlk olarak, doğrudan etkilenen bazı hedeflerle ilgili olarak şimdiki kadar yapılmış olan iyileştirmelerden bazılarını ortadan kaldırması beklenbilir. İkincisi, önceliklerin değişmesi nedeniyle bazı hedeflerin ilerlemesini yavaşlatması muhtemeldir. Üçüncüsü, kaynakların acil öncelikli sektörlerle yeniden tahsis edilmesi ile olumlu etkiler de ortaya çıkabilecektir. Tüm bunlar, SKHların gerçekleştirilmesinde gecikmelere neden olabilir; hatta SKHlara ulaşmak için zaman çizelgesinin yeniden değerlendirilmesi bile gerekebilecektir.

Covid 19 süreci ve SKHYa olan etkilerini irdelemek üzere yapılan bir çalışma mevcut literatürün bir özetini takiben, SKH3 (Sağlık ve Kaliteli Yaşam), SKH4 (Nitelikli Eğitim), SKH8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme), SKH12 (Sorumlu Üretim ve Tüketim) ve SKH13 (İklim Eylemi) ile ilgili etkilere odaklanmış, bunlara ek olarak odak grup tartışmalarının nitel yorumları ile pandeminin etkilerinin SKH 5 (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği), SKH 9 (Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı), SKH 10 (Eşitsizliklerin Azaltılması), SKH11 (Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) ve SKH 17 (Amaçlar İçin Ortaklıklar) doğrultusunda da kayda değer etkilenimlerin görüldüğü ortaya konulmuştur (Shulla vd., 2021).

Yapılan bir diğer çalışma pandemiye ilişkin endişelerin diğer hastalıklar doğrultusunda gerçekleştirilen ilerlemeyi durdurduğunu ancak öncesine kat edilen yolun gerilemesine sebep olmadığını ortaya koymuştur (Leal Filho vd., 2020). Covid 19 salgınının beraberinde SKH arasında yer alan açıklıkla mücadele hedefine ilişkin gerilemenin görülmesi ile salgının sadece iyileştirmeyi yavaşlatması değil buna ek olarak salgın sonrasında açıklıkla birlikte yeni hastalıkları da ortaya çıkarması beklenmektedir. Bu sebeple salgının iyileştirmeyi durdurma etkisine ek olarak yeni sorunlara da yol açması beklenmektedir. Salgınla birlikte SKH içerisinde iyileştirilmesi amaçlanan sıtma, tüberküloz, HIV/AIDS ve ihmal edilen tropikal hastalık tedavilerine yönelik programlarda da gerileme görülmüştür. Bu gerilemelerin üstesinden gelinebilmesi için Covid 19 pandemisi ve SKH ya olan etkilerine yönelik akademik çalışmaların artırılmasının gereği vurgulanmaktadır. (Mejia vd., 2020). Çalışmaların artması ile pandeminin olumlu ve olumsuz etkileri ortaya konularak SKHYa yönelik ilerlemenin hızlandırılması sağlanabilecektir.

Bir başka çalışma kapsamında başta SKH 1 (Yoksulluğa Son) ve SKH 2 (Açlığa Son) olmakla birlikte pandemi sürecinin birçok ülkede hastaneler ve diğer sağlık tesislerine olan aşırı yüklenmeye yol açması neticesinde SKH3 (Sağlık ve Kaliteli Yaşam), çocuk bakımı ihtiyacının artması ve daha yüksek ekonomik maliyetlerin oluşması, okullar üzerindeki baskının artması ve okulu bırakma oranlarının yükselmesine neden olarak SKH 4 (Nitelikli Eğitim), evdeki artan gerilimler nedeniyle aile içi şiddetin artması, kadınların ekonomik güçlenmesindeki düşüş, liderlik rollerinden dışlanma ve cinsel sağlık ve üreme sağlığına erişimin kesintiye uğraması gibi sebeplerle SKH 5 (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği), ekonomik etkileri ile SKH 8 (İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme), sınırlar içinde ve ötesinde çatışma olasılığını artırarak küresel barış ve adalet hedefini tehlikeye atması ile SKH 16 (Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar) başlıkları açısından önemli etkileri ortaya konulmuştur (Leal Filho vd., 2020).

Pandemi süreci sonrasında SKH ya ulaşma yolunda ilerlemeye devam edilebilmesi için yapılması gerekenler Mukarram (2020) tarafından şu şekilde sıralanmıştır; her şeyden önce, dünya bu krizden dersler çıkarmalı ve

gelecekte bu tür şokları absorbe etmek için daha dayanıklı ve daha güçlü toplumlar inşa etmeyi öngörmeli, böylece 2030 Gündeminin gerçekleştirilmesine daha fazla engel kalmamalıdır. İkincisi: Pandeminin kısa, orta ve uzun vadede SKHların başarısını ne kadar etkileyeceğinin kapsamlı olarak değerlendirilmesi ve iyileşme için net bir yol haritasının tekrardan oluşturulması gerekmektedir. Üçüncüsü: ‘Paylaşılan sorumluluk’, ‘küresel dayanışma’ ve ‘birlikte hareket etme’, Covid 19’un yol açtığı sosyo-ekonomik zorluklara yanıt vermenin temel ilkeleri olmalı ve dünya, bu insani krizden ‘daha iyiyi inşa etmeyi’ öğrenerek çıkmalıdır. Dördüncüsü: “Yeni Normal” içinde farklı paydaşların rollerinin yeniden tanımlanması: sorumlulukların hükümetlerden uluslararası topluluğa, çok taraflı kuruluşlara, özel sektöre, sivil topluma ve hatta bireylere doğru genişletilmelidir. Beşincisi: Covid 19 sürecinde meydana gelen mikro düzeyde küçük ölçekli insani ve hayırsever yaklaşımların özellikle kaynak seferberliği açısından zor zamanlarda zorluklarla mücadelede sahip olduğu önemli etkiyle oluşan ruhu, Covid sonrası dönemde SKHlara ulaşma yaklaşımımıza da yansıtmanız gerekmektedir. Altıncısı: SKHların temel ilkesine uygun olarak, dünya, ‘kimsenin geride kalmamasını’ sağlamak için toplumun en marjinal ve savunmasız kesimine özel özen göstermeye devam etmelidir (Mukarram, 2020).

Yapılan çalışmalarla da ortaya konulduğu üzere Covid 19 pandemi süreci SKHyı ulaşımda önemli etkilere yol açmaktadır. Literatürde farklı açılardan ele alınan ve yapılan çalışmalarla ortaya konulan bu etkilerin Türkiye bağlamında bu süreçteki uygulamaların değerlendirilmesiyle desteklenmesinin önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma kapsamında literatürde önemine vurgu yapılan Covid 19 süreci ve SKH ile olan ilişkisinin bağlamsal örneklerle desteklenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın Türkiye özelinde yerel veri ile desteklenmesi sayesinde yapılan çalışmalara bağlamsal katkı sunması beklenmektedir.

2.Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli-Örnekleme Yöntemi

Yapılan çalışma kapsamında pandemi sürecinin tüm paydaşların çıkarlarını gözeterek oluşturulmuş olan 2023 sürdürülebilir kalkınma hedefleri üzerinde oluşturduğu etkinin Türkiye bağlamında irdelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, pandemi sürecinin SKHyı olan etkilerine yönelik ikincil veri kullanılarak saha taraması modeli çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evreni Türkiye bağlamında sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda uygulamalar gerçekleştirilen işletmeleri kapsamaktadır. Bu doğrultuda 2020 yılı sürdürülebilirlik raporlarını oluşturmuş ve paylaşmış olan işletmeler örneklem olarak belirlenmiş, 2020 döneminde ilişkin yayınlanan sürdürülebilirlik raporları pandemi süreci etkileri açısından incelenmiştir. Az sayıda işletmenin konuya ilişkin veri paylaşımında bulunmuş olması sebebi ile örneklem seçiminde amaçlı örneklem tekniği tercih edilmiştir. Saha taraması için belirlenen amaçlı örneklem doğrultusunda veri seti şirketlerin 2020 sürdürülebilirlik raporlarından elde edilmiştir.

2.2. Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Araştırma amacı doğrultusunda veri toplama tekniği olarak ikincil veri kaynakları kullanılarak doküman incelemesi yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan doküman incelemesi için veri analiz tekniği olarak betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analiz “önceden belirlenmiş bir çerçeveye bağlı olarak nitel verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması, tanımlanan bulguların yorumlanması, adımlarını içeren analiz yaklaşımı” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu çalışma kapsamında BM 2020 SKH raporu içeriği ve amaçlı örneklem ile belirlenen işletmelerin 2020 sürdürülebilirlik raporları; çalışmanın amacı doğrultusunda belirlenen “Covid 19 pandemisi” çerçevesine bağlı olarak betimsel olarak irdelenmiştir.

Betimsel analiz yöntemi kapsamında Güler vd. (2015)’nin aktardıkları Engel ve Schutt (2005)’un nitel veri analizi aşamaları takip edilmiştir.

1. Toplanan verinin yazıya dökülmesi: İlk aşamada Birleşmiş Milletler 2020 sürdürülebilirlik raporu ve amaçlı örneklem kapsamında belirlenen altı işletmenin 2020 sürdürülebilirlik raporları araştırma amacı doğrultusunda belirlenen “Covid 19 pandemisi” çerçevesinde çıkarımlar yapılarak yazıya dökülmüştür.

2. Verinin ana konseptler etrafında kategorize edilmesi: İkinci aşamada açık kodlama ile ulaşılan metinlerin amaç doğrultusunda belirlenen “Covid 19 pandemisi” çerçevesinde içerdiği konseptler şekillendirilmiştir.

3. Konseptlerin birbiri ile olan ilişkilerinin ortaya konması; Şekillenen konseptler amaçlı örnekleme belirlenen şirket raporları ve BM SKH raporunda yer alan hedefler bağlamında ilişkilendirilmiştir.

4. Konseptlerin meşrulaştırılması; Gerçekleştirilen eksen kodlama ile konseptler kategoriler etrafında toplanmış, kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuştur.

5. Veri analizinin sunumu; Raporlarda yer alan Covid 19 pandemi sürecine yönelik uygulamalar, sürecin getirdiği avantaj–dezavantajlar ve hedeflere ulaşmadaki etkileri doğrultusunda elde edilen kategorilerden tema ve alt temalara ulaşılmıştır. Yapılan analizler doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 2’de amaç doğrultusunda belirlenen çerçeveye yönelik tema ve alt temalar olarak sunulmuştur.

3. Analizler

3.1. Raporların Covid 19 Çerçevesinde Yazıya Dökülmesi ve Açık Kodlaması

Bu kısım betimsel analiz tekniği kapsamında gerçekleştirilen kodlama yönteminin ilk aşamasıdır. İlk olarak raporlar belirlenen çerçeve doğrultusunda yazıya dökülmüş ardından veriye ilişkin açık kodlama gerçekleştirilmiştir. Açık kodlama “analizi yapılan verinin kavramların tanımlandığı ve bu kavramların detaylı olarak tespit edildiği analitik süreç” olarak tanımlanmaktadır (Güler vd., 2015). Yapılan açık kodlama ile belirlenen çerçeve doğrultusunda kavrama karşılık gelen kısımların detaylı olarak ortaya konması sağlanmıştır.

3.1.1. BM 2020 SKH Raporunun Covid 19 Çerçevesinde Yazıya Dökülmesi ve Açık Kodlaması

Küresel çapta sağlıktan eğitime, ekonomiden sosyal yaşama kadar her düzeyde büyük kısıtlama ve değişimlere yol açan pandemi süreci sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ilişkin ilerlemeyi de kaçınılmaz olarak etkilemiştir. Bu süreçte insani hareketliliğin azalmasına bağlı olarak bazı hedeflere ilişkin olumlu gelişmeler yaşanmasına karşın çoğu alanda sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerinde gerileme gözlemlenmiştir.

Çevresel hedefler doğrultusunda iyileşmeler görülürken ekonomik ve sosyal kalkınma hedeflerinde gerileme kaydedilmiştir. Bu kısımda Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin geldiği noktayı aktaran 2020 SKH raporu; Covid 19 sürecinin 2030 itibarıyla ulaşılacak istenen 17 hedefe etkisi açısından değerlendirilmiştir;

1-Yoksulluğa Son; 2010 yılı itibarıyla düşüş gösteren dünyadaki yoksulluk düzeyi, uzun yıllardır ilk kez Covid 19 sürecinde artış göstermiştir. 2030 yılında %6 ya düşmesi hedeflenen yoksulluk düzeyi 2019 yılında %8,2’ye ulaşmayı başarmışken pandemi sürecinde 71 milyon kişinin yoksulluk düzeyinin altına düşmesiyle önemli düzeyde artmıştır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden ilki olan yoksulluğa son hedefinin pandemi sürecinden büyük hasar aldığı görülmektedir.

2-Açlığa Son; Pandemi öncesi zaten yükselişte olan gıda güvencesizliği, pandeminin etkisi ile daha da artış göstermiştir. 2014 yılında %22,4 düzeyinde olan açlık düzeyi pandeminin de etkisiyle %25,9’a ulaşmıştır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde gıda sektörü üreticileri pandemi krizinden önemli ölçüde zarar görmüşlerdir.

3-Sağlık ve Kaliteli Yaşam; Tüberküloz, çocuk sağlığı, gebe sağlığı, HIV ve aşılama gibi pek çok yaşamsal sağlık hizmetinde pandemi öncesinde kaydedilen ilerleme ne yazık ki pandemi süreci ile kaybedilmiştir. Sağlık alanında önceki yıllarda görülen bu ilerlemelerde aksaklıklar olduğu gözlemlenmektedir. İyileşme gösteren alanlardan olan çocuklara yönelik aşılama programlarında bu süreçte 70 ülkede aksaklıklar saptanmıştır. Sağlık sektörüne yönelik erteleme eğilimi ile Afrika’da sıtma gibi başka bulaşıcı hastalıklar sebebiyle vakalarda ve ölümlerde artış beklenmektedir.

4-Nitelikli Eğitim; Kapsayıcı ve adi eğitime ilişkin gelişme süreci halihazırda oldukça yavaş ilerlerken pandemi döneminde eğitimin erişilebilirliğinin azalması büyük aksamaya sebep olmuştur. Sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda tüm çabalara rağmen 2030’da halen 200 milyon çocuğun eğitim alamayacağı düşünülürken Covid 19 sebebiyle yıl içinde çocukların %90’ı okuldan uzak kalmıştır. Ayrıca ilkokulların sadece %65’inde el yıkama altyapısının olması salgının bulaşıcılığını önlemekte engel teşkil etmektedir. Bunların yanı sıra en az 500 milyon çocuğun uzaktan eğitime ulaşma imkanının olmaması nitelikli eğitim hedefi için büyük problem oluşturmaktadır.

5-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği; Kadın ve kız çocuklarına yönelik eşitlik çabalarında iyileşme gözlemlenirken pandemi ile karantina sürecinde ev içi kadına şiddet riskinde artış görülmüştür. Pandemi öncesindeki iyileşmelerde daha az kız çocuğunun erken evlenmeye zorlandığı ve daha fazla kadın liderin iş hayatına girdiği görülürken pandemi ile birlikte bazı ülkelerde kadınlar ve kız çocuklarına fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddetin %30'a varan düzeyde arttığı görülmektedir. Şiddet gören kadınların yanı sıra pandemi sürecinde salgına karşı savaşta öncü olan toplum ve sağlık çalışanlarının da %70 gibi büyük bir oranda kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Buna ek olarak pandemi sürecinde kadınların evlerdeki iş yükünün de erkeklere oranla üç kat daha fazla *olduğu bilinmektedir.*

6-Temiz Su ve Sanitasyon; Covid 19 öncesinde 2,2 milyar insan içme suyu, 4,2 milyar insan sanitasyon eksikliği çekerken pandemi sürecinde 3 milyar insanın sadece el yıkama imkanına bile ulaşamadığı tespit edilmiştir. Dünyanın 5'te 2'sinde sağlık kuruluşlarında su, sabun veya alkol bazlı el temizliği imkanlarına sahip olunmadığı bilinmektedir. Su kıtlığının 2030 yılında 700 milyon kişiyi etkilemesi beklenmektedir.

7-Erişilebilir ve Temiz Enerji; 2018 yılı itibariyle 789 milyon kişinin elektrik erişimi olmadığı bilinirken pandemi sürecinde ulaşılabilir enerjinin sağlık tesisleri açısından kritik önemi anlaşılmıştır. Yenilenebilir enerjinin önemi bu süreçte bir kere daha görülmüştür.

8- İnsana Yakınsır İş ve Ekonomik Büyüme; Pandemi öncesi dönemde global ekonomik büyümede yavaşlama görülürken salgın ile birlikte büyük buhrandan sonra görülen en büyük ekonomik durgunluk meydana gelmiştir. Kişi başına düşen gayrisafi hasılda %4,2 düşüş beklenmektedir. 2020'nin ikinci yarısında 400 milyon iş kaybı kaydedilmesi öngörülmektedir.

9- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı; Covid öncesi süreçte üretim sektöründe düşüş görülürken pandeminin etkisiyle havacılık sektörü tarihinin en güçlü düşüşüne maruz kalmıştır. 2020 Mayıs ayına kadar olan süreçte hava yolculuğunda %51 düşüş tespit edilmiştir. Az gelişmiş ülkelerde 2019 yılı boyunca 5 kişiden sadece 1'inin internet altyapısına ulaşabildiği kaydedilmiştir.

10-Eşitsizliklerin Azaltılması; Pandemi öncesinde gelir dağılımındaki eşitsizliğin bazı ülkelerde azalma gösterdiği görülürken yaşlılar, engelliler, çocuklar, kadınlar, mülteci ve göçmenler gibi dezavantajlı grupların pandemi ile gelen gelir sorunlarına en çok maruz kalanlar olduğu tespit edilmiştir.

11-Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar; Pandemi öncesi şehirlerde gecekonuda yaşam %24 oranında artmışken Covid 19 vakalarının %90'ının kentlerde olduğu kaydedilmiştir. Bu durum şehirlerin ve toplulukların sürdürülebilirliği açısından olumsuz nitelik taşımaktadır.

12-Sorumlu Üretim ve Tüketim; Pandemi öncesi doğal kaynaklar sürdürülebilir olmayan bir şekilde tüketilirken pandemi ile kaynakların sürdürülebilir kullanılmasına ilişkin farkındalığın artması bir fırsat doğurmuştur. Doğal kaynakların geri dönüştürülebilir şekilde kullanılması giderek önemini artırmaktadır. Bu süreç sorumlu üretim ve tüketime katkı sağlamıştır.

13-İklim Eylemi; Covid 19 öncesi küresel ısınmaya bağlı olarak sıcaklıkların her geçen yıl artarak 2100'de toplamda 3,2 derece artış göstermesi beklenirken pandemi sürecinde düşüş gösteren sera gazı emisyonuna bağlı olarak bu değer 1,5 dereceye gerilemesi beklenmektedir.

14-Sudaki Yaşam; Avlanma ve kirliliğe bağlı olarak 2100 yılına kadar %100-150 oranında artması beklenen okyanus asitlenmesinin pandemiye bağlı azalan insan hareketliliği doğrultusunda azalması beklenmektedir.

15-Karasal Yaşam; Pandemi öncesi giderek azalan biyoçeşitlilik ve orman alanlarına ilişkin pandemi sürecinde de bir iyileşme görülemediği. Koronavirüsün hayvanlarda görülen bir virüsken insanlara bulaşmasının biyoçeşitlilikteki dönüşüme bağlı olabileceğine işaret edilmektedir. Ekosistemin her geçen gün bozulmasının bu tip salgın hastalıklara yol açabileceği düşünülmektedir.

16- Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar; Pandemi öncesinde uluslararası kanunlarla korunmaya çalışılsa da her gün 100 sivilin silahlı çatışmalarda hayatını kaybettiği tespit edilirken Covid 19 sürecinde de küresel barış ve güvenliğin her şeye rağmen tehdit altında olduğu görülmüştür. Tutukevlerindeki kalabalık popülasyonun virüs yayılımı açısından risk oluşturduğuna da bu başlık altında değinilmektedir.

17-Amaçlar İçin Ortaklıklar; Pandemi öncesi artma eğiliminde olan küresel yatırımlar 2020 boyunca %40'a kadar düşüş göstermiştir. Özellikle düşük ve orta gelirli olan ülkelere yapılan yatırımlarda gerileme olmuştur.

Dünya çapında etkileri hemen her canlıyı etkileyen düzeye ulaşan bu süreçten SKH'nın da büyük ölçüde etkilendiği raporun detaylarında görülebilmektedir. 2020 SKH raporu incelendiğinde üç başlık dışında tüm hedeflerden uzaklaşıldığı saptanmıştır. Pandemi süreci boyunca pek çok uzmanın bu tür küresel felaketlerin sorumsuzca tüketilen doğal kaynaklar, zarar gören biyoçeşitlilik, küresel ısınma vb. iklim problemlerine dayandırılması ile oluşan farkındalık ve pandemi sürecinde insan hareketliliğinin azalması, evden çalışma uygulamalarının çoğalması sebebiyle çevresel hedeflerde iyileşmeler gözlemlenebilmiştir. SKH 12,13ve 14 (sorumlu üretim ve tüketim, iklim eylemi, sudaki yaşam) başlıkları altında pandemi sürecinde saptanan iyileşmeler göze çarpmaktadır. Ancak az sayıda olan bu çevresel katkıları dışında ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğe ilişkin hedeflerin bu süreçten oldukça fazla yara aldığı rapor içerisinde verilerle ortaya konulmuştur.

3.1.2. Pandemi Sürecindeki Uygulamaları İçeren Sürdürülebilirlik Faaliyet Raporlarının Covid 19 Çerçevesinde Yazıya Dökülmesi ve Açık Kodlaması

2020 SKH raporunda Covid 19 krizinin her bir başlık açısından küresel çapta olumlu ve olumsuz etkilerine yer verilmiştir. Yapılan saptamalar doğrultusunda pek çok hedefin bu süreçten zarar gördüğü ortaya konulurken kurumsal açıdan küresel hedeflerde önemli uygulayıcılar olan işletmelerin bu süreçte hedeflere ulaşmak amacıyla ne gibi uygulamalar gerçekleştirdikleri ve bu süreçte yerel olarak olumlu ve olumsuz ne gibi durumlarla karşılaştıkları merak konusu olmuştur. Bu doğrultuda çalışmanın amacı SKH hedeflerine ulaşmada Covid 19 pandemisinin etkilerinin neler olduğu sorusuna yerel düzeyde katkı sağlamaktır. Buradan yola çıkılarak küresel çapta ulaşılmak istenen sürdürülebilirlik hedeflerini örgütsel faaliyetlerinde öncelikleri arasına almış olan firmalar, Covid 19 süreci sürdürülebilirlik uygulamaları bağlamında incelenmiştir. Bu çalışma pandemi süreci ve SKHya olan etkilerinin Türkiye bağlamından yerel uygulamaları ve saptamaları içermesi açısından önem taşımaktadır.

Türkiye bağlamında 2020 sürdürülebilirlik raporunu Temmuz 2021 itibariyle yayınlamış olan altı işletme araştırma sorusuna yanıt bulmak amacıyla örneklem olarak alınmıştır. Her bir işletmenin 2020 sürdürülebilirlik raporları SKHdan öncelik olarak belirledikleri hedefler, Covid 19 sürecinde aldıkları önlemler, işletme bünyesinde gerçekleştirilen pandemiye yönelik uygulamalar, pandemi sebebiyle ortaya çıkan aksaklıklar ve varsa bu sürecin katkıları veya kazandırdıkları açısından irdelenmiştir. Firmalara ait raporlar manuel kodlama yöntemi ile irdelenmiş, kodlardan tema ve alt temalara ulaşılmıştır.

3.1.2.1. Alltech

Tarımsal üretim alanında sürdürülebilir ve akılcı çözümler getirmeyi hedefleyen ABD merkezli Alltech firması 2003 yılından buyana Türkiye'de faaliyet göstermektedir. Firma, Birleşmiş Milletler'in 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi'nden 9'unun temel faaliyet alanı çerçevesinde uygulanabilir olduğunu düşünerek bu alanlarda aksiyon almıştır. Sürdürülebilirlik hedefleri kapsamında önceliklerini BM sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında 9 başlıkta sunmaktadır; *2-Açılığa Son, 3-Sağlık ve Kaliteli Yaşam, 4-Nitelikli Eğitim, 5-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 13-İklim Eylemi, 14-Sudaki Yaşam, 15-Karasal Yaşam, 17-Amaçlar İçin Ortaklıklar*. Bu başlıklar altında hedefe ulaşmak için sürdürülen proje ve operasyonlar rapor içinde detaylı olarak aktarılmaktadır.

Pandemi sürecinde alınan bu aksiyonlara ek olarak çalışanların Covid 19 sürecindeki değişime adaptasyonu adına yeni düzenlemelerde bulunmuşlardır. Bu düzenlemeler Alltech 2019-2020 sürdürülebilirlik raporunda BM sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin "*3-Sağlık ve Kaliteli Yaşam*", "*8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme*" ilkeleri kapsamında değerlendirilmiştir. Salgın sürecinin beraberinde gelen izolasyon, sosyal mesafe ve uzaktan çalışma koşullarının zorlukları ile mücadele edebilmek üzere düzenli olarak online destekler sunulmuştur. Çalışanlar arası operasyonel iletişimin kopmaması ve iş yaşam dengesinin korunabilmesi adına başkan ve CEO Dr. Mark Lyons tarafından "*Çarşamba Gününün Evden Çalışma Bilgeliği*" başlıklı haftalık e-hatırlatıcılar çalışanlara ulaştırılmıştır. Buna ek olarak spor ve iş performansı psikolojisi konusunda uzman olan bir meslek terapisti çalışanlarla düzenli paylaşımlar yapmıştır. Süreç boyunca Alltech bünyesinde çalışanlara destek niteliğindeki podcast ve webinarlar da düzenlenmektedir.

3.1.2.2. Anadolu Sigorta

Faaliyetlerinin sosyal, ekonomik ve çevresel sonuçlarına ilişkin farkındalıklarını son üç yılda artırdıklarını belirten Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi 2020 yılında üçüncü sürdürülebilirlik raporlarını yayımlamıştır. Rapor GRI standartlarında hazırlanmış ve içerik olarak BM Sürdürülebilirlik Hedefleri ile bütünleştirilmiştir. BM sürdürülebilirlik hedeflerinden kendi faaliyet alanlarına uygun olan 10 temel ilkeyi benimseyen işletme öncelikli ilkelerini şu şekilde sıralamaktadır; *3-Sağlık ve Kaliteli Yaşam, 4-Nitelikli Eğitim, 5-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 7-Erişilebilir ve Temiz Enerji, 8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 9- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, 11-Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, 12-Sorumlu Üretim ve Tüketim, 13-İklim Eylemi, 17-Amaçlar İçin Ortaklıklar.*

Rapordaki bu ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamalar İş Etiği ve Yasal Uyum, Sigorta Bilincinin Yaygınlaştırılması, Acente ve İş Ortaklarıyla İlişkiler, Enerji ve İklim Değişikliği, Dijital Gelecek, Sürdürülebilirliğin İş Stratejisine Entegrasyonu, Çalışma Hayatı Uygulamaları başlıkları altında detaylandırılmıştır. Bu faaliyetlerin beraberinde pandemi sürecinin getirdikleri ile değişen ve şekillenen yeni düzenlemelere de raporda yer verilmektedir.

Pandemi ile mücadele kapsamında çalışan sağlığı için alınan önlemler arasında dezenfektan kullanımının artırılması, asansör ve lavabolara ultraviyole lambalar takılması, maske, tulum vb. ekipman temini, havalandırma sistemleri filtre değişiminin sıklaştırılması, girişte HES kodu sorgulama ve ateş ölçülmesi, oturma düzeninin mesafeli hale getirilmesi, teması azaltacak el değmeden açılan kapılar, musluklar vb. temini, evden çalışanlara konfor sağlamak amacıyla çalışma koltuğu temin edilmesi, çalışanların birbiri ile iletişimi koparmamak adına "Biz Bize" kurum içi mobil uygulamasının kullanıma sunulması, acentelerle iletişim için online toplantılar düzenlenmesi, tüm süreçlerin uzaktan çalışmaya uygun hale getirilmesi, çalışan ve acentelere verilen eğitimlerin e-öğrenme platformlarına aktarılması, sahada gerçekleştirilen risk değerlemelerinin büyük oranda uzaktan hale getirilmesi, Koronavirüs kaynaklı sağlık harcamalarının sağlık sigortası hizmeti kapsamında olmamasına karşın istisnai olarak karşılanması, Yurt Dışı Seyahat ve Riskli Hastalıklar Sigortalarına ilave olarak COVID-19 teminatı eklenmesi, Evde kal sigortası al kampanyası ile 20.000tl limite kadar olan sağlık harcaması faturalarının müşteriye cep telefonundan iletilmesinin sağlanması, araçlarda oluşan mini hasarlar için evden alıp eve teslim etme hizmetinin sunulması, bu süreçte ertelenen sağlık hizmetlerine ilişkin kullanım haklarının vadesinin uzatılması, küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal kayıplarına yönelik "Ticari Parametrik Salgın Hastalıklar Sigortası"nın oluşturulması, mezuniyet öncesi kariyer etkinliklerinin dijital ortama taşınması bu sürece yönelik yapılan başlıca uygulamalardır.

Salgının olumsuz etkilerinin yanı sıra bu sürecin beraberinde gelen uzaktan çalışma şartları ile iklim değişikliğiyle mücadele konusunda önemli düzeyde iyileştirmelerle karşılaşıldığı ifade edilmiştir. Çalışan başı sera gazı emisyonunda önemli düzeyde düşüş gözlenmiştir. Bunun sebebi evden çalışma ile hem şirket binalarındaki kullanıma bağlı enerji tüketimi ve sera gazı emisyonlarında, hem şirket araçları ve personel servislerinde kullanılan fosil yakıtlardaki azalmadır. Ayrıca bu süreçte kağıt tüketimi de hem çalışan hem acenteler düzeyinde ciddi oranda düşüş göstermiştir. Raporda pandemi ile kazanılan bu alışkanlığın sonrasında da devam ettirilmesi için çabaların artırılacağına değinilmiştir.

Sektörel olarak ele alındığında Covid 19 kaynaklı tedavi harcamalarının ve aşı masraflarının karşılanmasına ilişkin sorunlara değinilen raporda bu gibi salgınların iklim değişikliği sebebiyle ortaya çıkmaya devam edeceği öngörülmüş asıl köklü katkıların bu doğrultuda yapılmasının gereği vurgulanmıştır. Ayrıca bir diğer risk olarak pandemi sürecinde ertelenen sağlık hizmetleri belirtilmiştir. Sektörel olarak bu ertelemelerinde finansal sorunları beraberinde getirebileceğine dikkat çekilmiştir. İklim değişikliğine ilişkin önemli düzeyde önlemler alınmazsa çok daha fazla sayıda virüs mutajenlerin yayılımının kaçınılmaz olduğu not edilmiştir. Evden çalışma dönemi ile siber saldırılara yönelik sigorta gereksiniminin ortaya çıkması ile dijital güvenlik teknolojilerine olan talebin artması da raporda yer alan pandemiye yönelik sektörel bir gözlemdir.

3.1.2.3. Aygaz

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UNGC) imzacıları arasında yer alan bir Koç Holding iştiraki olan Aygaz 2018 yılından buyana BIST sürdürülebilirlik endeksinde yer almaktadır. SPK'nın sürdürülebilirlik ilkelerine

uyumu önceliklerine alan Aygaz sürdürülebilirlik uygulamalarını BM Stratejik Kalkınma hedeflerinden 5 temel ilke kapsamında gerçekleştirmektedir. *7-Erişilebilir ve Temiz Enerji, 8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 9-Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, 12-Sorumlu Üretim ve Tüketim, 16- Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar* ilkeleri firmanın öncelikleri arasında yer almaktadır.

Operasyon süreçlerinde sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşabilmek için sürekli iyileştirme faaliyetleri içerisinde olan firma pandemi döneminin getirdiklerini de 2020 sürdürülebilirlik raporu içerisinde paylaşmaktadır. Salgın sürecinin başından itibaren staj deneyiminin online olarak yürütülmesi (mülakat ve diğer sınavların çevrimiçi yapılması, oryantasyon vb eğitimlerin dijital ortamda verilmesi gibi),dijitalleşmenin hızlandırılması, çalışan eğitimlerinin çevrimiçi platformda gerçekleştirilmesi, bayiler, nakliyeciler gibi tedarik zinciri üzerinde yer alan tüm paydaşların pandemiye yönelik farkındalıklarının artırılması için duyurular yapılması, alınan önlemlerin tüm paydaşları kapsayacak düzeyde olmasının sağlanması, önlemlerin uygulanması için düzenli denetimlerin gerçekleştirilmesi bu süreçte öne çıkan uygulamalardır.

Pandemi sürecine yönelik alınan önlemler ve çalışma koşullarının düzenlenmesinin yanı sıra sürdürülebilirlik hedefleri doğrultusunda düzenli olarak gerçekleştirilen bazı faaliyetler sektöre uğramıştır. Toplum sağlığı konusunda farkındalık oluşturan, kurum bünyesinde düzenli olarak gerçekleştirilen “Diyabetik çocuklar kampı” bu süreçte gerçekleştirilememiştir. Ayrıca “şiddete sessiz kalma” projesi kapsamında yüz yüze gerçekleştirilen faaliyetlerde süreç sebebiyle aksama olmasına karşın kadınların şiddete maruz kaldıklarında yardım alabilecekleri kanallara ilişkin çeşitli içerikler hazırlanarak çok sayıda kadına ulaştırılması sağlanmıştır. Bayi ve istasyonlarda el ilanı ve broşürler dağıtılması, sosyal medya ve müşteri verisi kullanılarak online içeriklerin paylaşılması sağlanarak pandemi sürecinde de toplumsal farkındalığın canlı tutulmasına katkıda bulunmuştur.

Covid 19 süreci çalışan deneyiminde dijitalleşmenin hedeflendiğinden daha hızlı gerçekleşmesine yol açmıştır. Pandemi ile hızlanan dijital dönüşüm çalışan memnuniyetini ön plana alarak gerçekleştirilmeye çalışılmış, süreç boyunca çalışanların fikirleri karar sürecine dahil edilmiştir. Bu detay pandeminin az sayıda olan olumlu etkileri arasında görülebilmektedir.

3.1.2.4.ENKA

ENKA; inşaat ve mühendislik alanında faaliyet gösteren Türkiye merkezli uluslararası iştirakleri olan bir firmadır. Halka açık bir işletme olarak faaliyetlerinde tüm paydaşlarının çıkarlarını gözetmeye gayret eden Enka operasyonlarını sürdürülebilirlik bilinciyle gerçekleştirdiğini vurgulamaktadır. ENKA Merkez Ofis, Enka'nın Türkiye ve yurt dışındaki iştirakleri ve projeleri ile ENKA Vakfı faaliyetlerini içeren 2020 sürdürülebilirlik raporu kapsamında Covid 19 pandemi sürecine ilişkin oldukça detaylı veriye yer verilmiştir.

2020 yılı içerisinde Dow Jones Sürdürülebilirlik endeksine de girmeyi başaran Enka ve iştiraklerinin sürdürülebildik hedeflerini ciddi anlamda ön planda tuttıkları, raporun detaylarında görülmektedir. Pek çok firmanın önceliklendirdiği birkaç ilkeye odaklanmasına karşın Enka Birleşmiş Milletler Sürdürülebilirlik Hedefleri ilkelerinin neredeyse tamamına öncelik verip bu doğrultuda faaliyetler yürütmektedir. Firmanın önceliklendirdiği temel ilkeler işi iyi ve doğru yapmak, toplumu kalkındırmak, çalışana değer vermek ve çevresel etkiyi azaltmak başlıkları altında; *4-Nitelikli Eğitim, 5-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 6-Temiz Su ve Sanitasyon, 7-Erişilebilir ve Temiz Enerji, 8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 9- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, 10-Eşitsizliklerin Azaltılması, 11-Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, 12-Sorumlu Üretim ve Tüketim, 13-İklim Eylemi,14-Sudaki Yaşam, 15-Karasal Yaşam, 17-Amaçlar İçin Ortaklıklar* olarak açıklanmıştır.

Pandemi sürecinde ilk olarak pandemiye hazırlık planı yaparak başlayan firma süreç boyunca PCR testlerine ulaşamayan ülkelerde özel laboratuvarlar oluşturulmuş, toplumsal destek faaliyetlerini de pandeminin getirdiği sorunlar üzerinde yoğunlaştırmayı tercih etmiştir. Bu doğrultuda; sürdürülebilirlik faaliyetleri kapsamında rüşvet, yolsuzluk veya insan hakları ihlali vakalarını önlemek için yapılan firma içi denetimlerin 2020 Mart ayı sonrasında çevrimiçi olarak gerçekleştirilmesi, işletme bünyesindeki öne çıkan risklerin pandemiye bağlı olarak sağlık, iş sürekliliği, çalışma koşulları ve bilgi güvenliği olarak düzenlenmesi, iklim değişikliği riskinin ön plana alınması, operasyonların dijitalleşmesi zorunluluğuna yönelik şirket içi çevrimiçi eğitimlerin verilmesi, e-imza uygulamalarının artırılması, pandemi öncesi sağlık desteği verilen bölgelere Covid 19 tedavi yöntemlerine

yönelik(oksijen tüpü vb.) ek desteklerde bulunulması, spor müsabakalarının sektöre uğramasına karşın Enka spor kulübü bünyesinde bulunan sporcuların eğitimine kesintisiz devam edilmesi, sanat arşivlerinin dijital olarak erişime açılması, sanatçılarla söyleşi ve çevrimiçi konserlerin düzenlenmesi, holding bünyesinde bulunan tüm okullarda dijitalleşmenin sağlanması, pandemi döneminde eğitimde fırsat eşitliğine yönelik atölye çalışması düzenlenmesi, hamile, yeni anne, 65 yaş üstü ve kronik hastalığı olan çalışanların evden çalışma olanağının diğerlerinden öncelikli tutulması, çalışanlara yönelik PCR testi ve filyasyon uygulamalarının gerçekleştirilmesi, projelerin uygulandığı bölgelerde vaka sayıları dikkate alınarak karantina ve izolasyon uygulamalarının yapılması, holding bünyesindeki okullarda çalışan öğretmenlere internet takviyesinde bulunulması, kırtasiye ve tablet kalemi gibi masraflarının karşılanması, bilgisayarların online eğitime uygun olarak yenilenmesi sürece yönelik uygulamalardır.

Uzaktan staj uygulamasının üniversiteler tarafından desteklenmemesi sebebiyle gençlere yönelik staj uygulamaları bu süreçte aksamıştır. Enka okulları tarafından Rutin olarak gerçekleştirilen sürdürülebilirlik buluşmaları bu süreçte sektöre uğramış, alt komiteler kurularak online olarak telafi edilmeye çalışılmıştır. Bu durumlar pandeminin getirdiği aksaklıklar olarak raporda yer almaktadır.

Çevrimiçi faaliyetlerin şeffaflığı arttırması, operasyonların izlenebilir ve kolayca denetlenebilir şekilde olması pandeminin getirdiği az sayıda olumlu etkilerden sayılabilmektedir. Ayrıca su kaynaklarının tüketiminde de azalma gözlemlenmiştir. Bu da pandeminin kazanımları arasında görülmektedir.

3.1.2.5.Tüpraş

Enerji üretim alanında öncü bir firma olan Tüpraş operasyonlarını yürütürken ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik unsurlarını rehber niteliğinde görmektedir. 2020 sürdürülebilirlik raporu çerçevesinde BM 2030 sürdürülebilirlik hedeflerinin neredeyse tamamını öncelikleri arasında sıralamıştır. Rapor kapsamında yürütülen sürdürülebilirlik hedeflerine yönelik faaliyetler; Yönetim yaklaşımı, yetenek yönetimi, ar-ge, inovasyon ve dijital dönüşüm, iş sağlığı ve güvenliği, sorumlu üretim, sorumlu değer zinciri yönetimi, toplumsal gelişimi başlıkları altında sıralanmıştır. Bu başlıklar altında öncelikler; 1 yoksulluğa son, 3 Sağlık ve kaliteli yaşam, 4-Nitelikli Eğitim, 5-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 6-Temiz Su ve Sanitasyon, 7-Erişilebilir ve Temiz Enerji, 8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 9- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, 10-Eşitsizliklerin Azaltılması, 11-Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, 12-Sorumlu Üretim ve Tüketim, 13-İklim Eylemi, 14-Sudaki Yaşam, 15-Karasal Yaşam, 16- Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar, 17-Amaçlar İçin Ortaklıklar hedefleri ile eşleştirilerek detaylandırılmıştır.

Enerji üretiminin hayati önem taşıması gerekçesiyle pandemi sürecinde üretim faaliyetlerine ara verilmemiştir. Öncelikle olası senaryolar oluşturularak aksiyon planlarının hazırlanması sağlanmıştır. Covid 19 kriz masası oluşturulması, pandemi plan dokümanının revize edilmesi, süreç boyunca üst yönetim tarafından teknik emniyet mesajları ile düzenli bilgilendirme yapılması, kronik rahatsızlığı olan ve 0-14 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin evden çalışmasının sağlanması, sürecin devamında evden çalışma koşullarına uygun olan tüm faaliyetlerin çevrimiçi evden çalışmaya dönüştürülmesi, her sabah tüm çalışanların sağlık durumunu değerlendiren anketlerin doldurulması, karantina uygulamaları, gönüllü öğretmenler eşliğinde robotik kodlama sınıflarında 3d yazıcılarla maske ve siperlik üretimi gerçekleştirilerek sağlık çalışanlarına ulaştırılması, evden çalışma ve izolasyon sürecinde çalışanlar ve ailelerin ruh sağlığına yönelik çevrimiçi destek faaliyetleri, çalışan eğitimlerinin çevrimiçi olarak yeniden düzenlenmesi, sürece ilişkin sürekli bilgilendirmeler yapılarak çalışanların moralinin artırılmasının hedeflenmesi, inovasyon çalışmalarına yönelik çevrimiçi etkinlikler düzenlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğine dikkat çekmek amacıyla AÇEV işbirliği ile seminer düzenlenmesi, çocuk yetiştirme sürecinde eşit sorumluluk paylaşmak üzerine farkındalık oluşturmak amacıyla iletişim platformları üzerinden mesajlar iletilmesi, pandemi döneminde artan ev işi ve çocuk bakımı sorumluluklarının kadın ve erkek arasında eşit paylaşımına dikkat çekmek için #EvdeHeForShe farkındalık kampanyasına destek verilmesi, sanata destek faaliyetleri kapsamında çevrimiçi konserlerin organizasyonu, sosyal sorumluluk kapsamında ihtiyaç bulunan bölgelerdeki sağlık kurumlarına PCR test cihazı, kolonya, maske vb. ekipman bağışında bulunulması bu süreçteki uygulamalardır.

Acil durum tatbikatları bu süreçte asgari katılımı da olsa gerçekleştirilebilmiştir. Tüpraş ve yüklenici çalışanları için emniyet kampanyaları ve farkındalık eğitimlerinin devamı -İSG ve Proses Emniyeti Eğitimleri, pandemi sürecinde online olarak devam eden proses emniyeti dış denetimlerine devam edilmesi ve rafineriler arası iç denetimlerin başlatılması pandemi sebebi ile aksamıştır.

3.1.2.6.Vodafone Türkiye

Geride kalan 10 yıl boyunca sürdürülebilirlik faaliyetlerini rapor halinde sunan Vodafone Türkiye bu yıl rapor çerçevesinde pandeminin etkilerine de yer vermiştir. Rapor geçtiğimiz yıl içerisinde benimsenen sürdürülebilirlik hedeflerine yönelik strateji ve öncelikler kapsamında şekillenmiştir. Dijital Toplum, Kapsayıcılık, Çevre, Çalışanlar ve Sorumlu İş ve Değer Zinciri başlıkları altında öncelikli faaliyetler şu şekilde sıralanmıştır; *4-Nitelikli Eğitim, 5-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 7-Erişilebilir ve Temiz Enerji, 8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 9- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, 10-Eşitsizliklerin Azaltılması, 11-Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, 12-Sorumlu Üretim ve Tüketim, 13-İklim Eylemi, 17-Amaçlar İçin Ortaklıklar.*

Pandemi sürecinde dijitalleşmenin hızlanması ile birlikte iletişim teknolojilerinin öneminin artış göstermesiyle Vodafone gibi iletişim ağı hizmeti veren operatörlerin iş yükünde önemli artış görülmüştür. Artan bu talebi karşılarken sürdürülebilirlik faaliyetlerini de aksatmamak kritik önem taşıyan noktalardan biriydi. Bu doğrultuda şirket Ceosu Colman Deegan 5 önemli konuyu temel aldıklarını dile getirmiştir; şebekelerin hizmet kalitesini daima korumak, kritik kamu hizmetlerinin sürekliliğini sağlamak, şeffaf bilgi akışını geliştirmek, evdeki yaşamı ve evden çalışmayı kolaylaştırmak ve iş dünyasına destek olmak, kamu kurumlarına bilgi sağlamak. Bu doğrultuda pandemi sürecinde kadının güçlenmesi hedefi doğrultusunda daha önce oluşturulmuş olan platform üzerinden pandemi döneminde ebeveynliğe yönelik paylaşımlarda bulunulması, hastanelere solunum cihazları bağışlanması, Covid 19 a yönelik özel eğitim içerik ve videolarının oluşturulması, sürece gençlerin katılımına yönelik çevrimiçi fikir paylaşımı etkinliği düzenlenmesi, operatör adı olarak sürecin başında #EvdeKal TR ibaresi kullanılarak farkındalığın artırılması, kamu sağlık çalışanları ek paketler tanımlanması, 65 yaş üstü müşterilere ücretsiz sim kart teslimatı yapılması, öğrencilere ücretsiz ek internet paketleri verilmesi, veri yükleme hızlarının artırılması, pek çok işlemin çevrimiçi yapılması imkanı sunulması, çalışanlara evden çalışma imkanı sağlanması, çalışan ve ailelerine sağlık ve psikolojik danışma desteği verilmesi, çalışanlarla sürece yönelik çevrimiçi öneriler paylaşılması bu süreçteki uygulamalar olarak raporda yer almaktadır.

Sürece yönelik yapılan uygulamaların dışında pandeminin olumlu ve olumsuz etkilerine rapor kapsamında değinilmemiştir.

3. 2. Konseptlerin Birbiri ile Olan İlişkilerinin Ortaya Konması

Bu kısımda belirlenen konseptler amaçlı örnekleme belirlenen şirket raporları ve BM SKH raporunda yer alan hedefler bağlamında ilişkilendirilmiştir. Raporlar kapsamında pandemi sürecine yönelik gerçekleştirilen uygulamalar karşıladıkları sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile eşleştirilmiştir.

Tablo 1: SKH ve işletmeler tarafından pandemi sürecinde gerçekleştirilen uygulamaların ilişkilendirilmesi

3-Sağlık ve Kaliteli Yaşam
<ul style="list-style-type: none">
• Covid 19 süreci boyunca çalışanlar arası iletişimi koparmamak için düzenlenen etkinlikler, hatırlatıcılar,
• Ruh sağlığını korumaya yönelik destek niteliğinde podcast ve webinarlar düzenlenmesi,
• Virüsün yayılımını önlemek ve çalışan sağlığını korumak amacıyla dezenfektan kullanımının artırılması,
• Ultraviyole lambalar kullanılması,
• Maske, tulum vb. ekipman temini,
• Havalandırma sistemleri filtre değişiminin sıklaştırılması,
• Girişte HES kodu sorgulama ve ateş ölçülme uygulamaları,
• Oturma düzeninin mesafeli hale getirilmesi,
• Teması azaltacak el değmeden açılan kapılar, musluklar vb. temini,
• Evden çalışanlara konfor sağlamak amacıyla çalışma koltuğu temin edilmesi,
• Kurumiçi iletişim sistemlerinin kurulması,
4-Nitelikli Eğitim
<ul style="list-style-type: none">
• Dijitalleşmenin hızlandırılması,
• Operasyonların dijitalleşmesi zorunluluğuna yönelik şirket içi çevrimiçi eğitimlerin verilmesi,
• Holding bünyesindeki okullarda çalışan öğretmenlere internet takviyesinde bulunulması, kırtasiye ve tablet kalemi gibi masraflarının karşılanması,
• Bilgisayarların online eğitime uygun olarak yenilenmesi
5-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
<ul style="list-style-type: none">
• Kadınların şiddete maruz kaldıklarında yardım alabilecekleri kanallara ilişkin çeşitli içerikler hazırlanarak çok sayıda kadına ulaştırılması
• Kadın haklarına yönelik olarak bayi ve istasyonlarda el ilanı ve broşürler dağıtılması, sosyal medya ve müşteri verisi kullanılarak online içeriklerin paylaşılması
• Toplumsal cinsiyet eşitliğine dikkat çekmek amacıyla AÇEV işbirliği ile seminer düzenlenmesi,
• Çocuk yetiştirme sürecinde eşit sorumluluk paylaşmak üzerine farkındalık oluşturmak amacıyla iletişim platformları üzerinden mesajlar iletilmesi,
• Pandemi döneminde artan ev işi ve çocuk bakımı sorumluluklarının kadın ve erkek arasında eşit paylaşımına dikkat çekmek için #evdehedeforshe farkındalık kampanyasına destek verilmesi,
6-Temiz Su ve Sanitasyon,
<ul style="list-style-type: none">
• Süreç boyunca su kaynaklarının tüketiminde görülen azalma
7-Erişilebilir ve Temiz Enerji
<ul style="list-style-type: none">
• Tüpraş'ın bu süreçte hayati önem taşıması gerekçesiyle enerji üretim faaliyetlerine ara vermemesi
8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme
<ul style="list-style-type: none">
• Koronavirüs kaynaklı sağlık harcamalarının sağlık sigortası hizmeti kapsamında olmamasına karşın istisnai olarak karşılanması,
• Yurt Dışı Seyahat ve Riskli Hastalıklar Sigortalarına ilave olarak covid-19 teminatı eklenmesi,
• Küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal kayıplarına yönelik "Ticari Parametrik Salgın Hastalıklar Sigortası"nın oluşturulması,
• Hızlanan dijital dönüşümün çalışan memnuniyetini ön plana alarak gerçekleştirilmeye çalışılması,
• Spor müsabakalarının sekteye uğramasına karşın Enka spor kulübü bünyesinde bulunan sporcuların eğitimine kesintisiz devam edilmesi, sanat arşivlerinin dijital olarak erişime açılması, sanatçılarla söyleşi ve çevrimiçi konserlerin düzenlenmesi

9- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı
<ul style="list-style-type: none">
• Küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansal kayıplarına yönelik “Ticari Parametrik Salgın Hastalıklar Sigortası”nın oluşturulması,
• Evden çalışma dönemi ile siber saldırılara yönelik sigorta gereksiniminin ortaya çıkması ile dijital güvenlik teknolojilerine olan talebin artması,
• Operasyonların dijitalleşmesi zorunluluğuna yönelik şirket içi çevrimiçi eğitimlerin verilmesi, e-imza uygulamalarının artırılması,
• İnovasyon çalışmalarına yönelik çevrimiçi etkinlikler düzenlenmesi,
• İletişim teknolojilerinin öneminin artış göstermesiyle Vodafone gibi iletişim ağı hizmeti veren operatörlerin alt yapı iyileştirme çalışmalarında önemli artış görülmesi
10-Eşitsizliklerin Azaltılması
<ul style="list-style-type: none">
• Kadınların şiddete maruz kaldıklarında yardım alabilecekleri kanallara ilişkin çeşitli içerikler hazırlanarak çok sayıda kadına ulaştırılması
• Kadın haklarına yönelik olarak bayi ve istasyonlarda el ilanı ve broşürler dağıtılması, sosyal medya ve müşteri verisi kullanılarak online içeriklerin paylaşılması
• İhtiyaç sahibi olan bölgelere Covid 19 tedavi yöntemlerine yönelik(oksijen tüpü vb.) ek desteklerde bulunulması,
• Holding bünyesindeki okullarda çalışan öğretmenlere internet takviyesinde bulunulması, kırtasiye ve tablet kalem gibi masraflarının karşılanması, bilgisayarların online eğitime uygun olarak yenilenmesi
11-Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar
<ul style="list-style-type: none">
• Evden çalışma koşulları sebebiyle şirket araçları ve personel servislerinde kullanılan fosil yakıtlardaki azalmaya bağlı olarak çalışan başı sera gazı emisyonunda önemli düzeyde düşüş gözlemlenmesi
12-Sorumlu Üretim ve Tüketim
<ul style="list-style-type: none">
• Olası senaryolar oluşturularak aksiyon planlarının hazırlanması
• Covid 19 kriz masası oluşturulması, pandemi plan dokümanının revize edilmesi,
• Süreç boyunca üst yönetim tarafından teknik emniyet mesajları ile düzenli bilgilendirme yapılması,
• Kronik rahatsızlığı olan ve 0-14 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin evden çalışmasının sağlanması,
• Çevrimiçi faaliyetlerin şeffaflığı arttırması, operasyonların izlenebilir ve kolayca denetlenebilir şekilde olması
13-İklim Eylemi
<ul style="list-style-type: none">
• Evden çalışma koşulları sebebiyle şirket araçları ve personel servislerinde kullanılan fosil yakıtlardaki azalmaya bağlı olarak çalışan başı sera gazı emisyonunda önemli düzeyde düşüş gözlemlenmesi
• İklim değişikliğine ilişkin önemli düzeyde önlemler alınmazsa çok daha fazla sayıda virüs mutajenlerin yayılımının kaçınılmaz olduğuna değinilmesi
15-Karasal Yaşam
<ul style="list-style-type: none">
• Süreç boyunca kağıt tüketimi de hem çalışan hem acenteler düzeyinde ciddi oranda düşüş görülmesi
17-Amaçlar İçin Ortaklıklar
<ul style="list-style-type: none">
• AÇEV işbirliği ile seminer düzenlenmesi
• Gönüllü öğretmenler eşliğinde robotik kodlama sınıflarında 3d yazıcılarla maske ve siperlik üretimi gerçekleştirilerek sağlık çalışanlarına ulaştırılması,
• Kamu sağlık çalışanları ek paketler tanımlanması

İncelenen raporlar kapsamında Covid 19 sürecinde SKH doğrultusunda gerçekleştirilen uygulamaların *3-Sağlık ve Kaliteli Yaşam, 4-Nitelikli Eğitim, 5-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 6-Temiz Su ve Sanitasyon, 7-Erişilebilir ve Temiz Enerji, 8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 9- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, 10-Eşitsizliklerin Azaltılması, 11-Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, 12-Sorumlu Üretim ve Tüketim, 13-İklim Eylemi, 15-Karasal Yaşam, 17-Amaçlar İçin Ortaklıklar* hedeflerini kapsadığı, bunun yanı sıra; *1-Yoksulluğa Son, 2-Açlığa Son, 14-Sudaki Yaşam, 16- Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar* hedefleri kapsamında her hangi bir uygulamaya yer verilmediği görülmüştür. Örneklem kapsamında raporları incelenen işletmelerin içinde buldukları sektörler gereği bu başlıklar doğrultusunda uygulamalara yönelmemiş olabilecekleri veya Covid 19 sürecinde kısıtlı imkanlar ve odak noktasının virüse yönelik önlemler almaya yoğunlaşması sebebiyle bu hedeflere ilişkin uygulamalarda bulunulmaması olabileceği düşünülmektedir.

4. Bulgular

Açık kodlamanın devamında “verilerin oluşturduğu kategoriler ve alt kategorilerin ilişkilendirilmesi olarak tanımlanan” eksen kodlama yapılarak betimsel analiz kapsamında son aşamaya gelinmiştir (Gürbüz ve Şahin , 2014). Konseptlerin meşrulaştırılması amacıyla gerçekleştirilen eksen kodlama ile SKH ve Covid 19 çerçevesinde kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Kategoriler doğrultusunda raporlardan elde edilen temalar ve alt temalar tablo 2 de yer almaktadır;

Tablo 2:Raporlardan elde edilen alt tema ve temalar

Bulaşı Engelleme ve İş Süreçlerinin Aksamamasına Yönelik Önlemler	Sosyal Sorumluluğun Sürdürülmesi	Sürecin Yol Açtığı Aksaklıklar	Sürecin Getirdiği Avantajlar
<ul style="list-style-type: none"> • Çalışanların Sağlığını Korumaya Yönelik Önlemler • Tedarikçilerle Temasin Azaltılması • Müşterilerle Temasin Azaltılması • Müşterilerin Evde Kalmasına Yönelik İyileştirmeler • Çalışanlar Arası İletişimin Kopmamasına Yönelik Uygulamalar • Çevrimiçi Toplantılar • Çevrimiçi Eğitimler • Uzaktan Çalışma Uygulaması	<ul style="list-style-type: none"> • Kadınların Artan İş Yüküne Yönelik Farkındalığı Artırma Çabaları • Pandemiye Yönelik Toplumsal Destek Faaliyetlerinin Gerçekleştirilmesi (Maske ve Siperlik Üretimi, Test Laboratuvarı Oluşturulması) • İklim Değişikliği Riskinin Fark Edilmesi • Çalışan ve Ailelerine Psikolojik Destek Sunulması • Covid Sürecine Yönelik İstisnai Uygulamalar • Sanat Arşivlerinin Paylaşımı • Çevrimiçi Konserler Düzenlenmesi	<ul style="list-style-type: none"> • Ertelenen Sağlık Hizmetleri Ekonomik ve Sosyal Risk, • Siber Saldırıların Artması Riski • Yüz yüze Gerçekleştirilen Sosyal Sorumluluğa Yönelik Faaliyetlerde Aksaklıkların Olması • Ev İçi Şiddet Vakalarında Artış • Staj Uygulamalarında Aksaklık • Bazı Denetimlerde Aksaklık	<ul style="list-style-type: none"> • Evden Çalışma ile Birlikte Azalan Hareketliliğe Bağlı Olarak Sera Gazı Emisyonunda Azalma • E-İmza ve Dijitalleşme Doğrultusunda Kâğıt Tüketiminde Azalma • Dijitalleşmenin Hız Kazanması • Dijitalleşme Uygulama Alanının Aktif Olarak Genişlemesi • Su Kaynaklarının Tüketiminde Azalma

Raporlardan elde edilen temalar doğrultusunda pandemi sürecinde işletmelerin öncelikle bulaşı engelleme ve iş süreçlerinin aksamamasına yönelik önlemler aldıkları, süreç boyunca paydaşlarına yönelik sosyal sorumluluklarını sürdürmeye çabaladıkları görülmüştür. Covid 19 pandemisi sebebiyle sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma yolunda çeşitli aksaklıklar olduğu görülmüş bunun yanı sıra pandemi ile gelen SKHy katkı sağlayan birtakım avantajlar da gözlemlenmiştir. İncelenen işletmeler kapsamında süreç boyunca gerçekleştirilen uygulamalar, bu sürecin SKHy yönelik avantajları ve dezavantajları alt temalarda daha detaylı olarak ortaya konulmuştur. İşletmelerin hemen hepsinde virüsün bulaşmasını önlemek amacıyla alınan önlemler benzerlik gösterirken bazı işletmelerin çalışanlar arası iletişimi daha fazla önemsendiği görülmektedir. Kimi işletmeler çalışanların yanı sıra ailelerinin de fiziksel ve ruhsal sağlığını korumaya yönelik uygulamalarda bulunmuştur. Süreç boyunca ev içi kadın iş yükünün artması ile birlikte kadın hakları ve toplumsal eşitliği sağlama hedefi doğrultusunda farkındalığı artırmaya yönelik çalışmalar yapıldığına da raporlarda değinilmiştir. Pandemi sonrasındaki süreçte, ertelenen sağlık hizmetlerinin sigorta şirketleri açısından mali, toplumsal açıdan ise artan sağlık sorunlarına yol açması beklenmektedir. BM 2020 Sürdürülebilirlik Raporunda da değinildiği üzere bu süreç sonunda ertelemeler sebebiyle yeni salgınların da ortaya çıkmasının muhtemel olduğu düşünülmektedir. Salgının sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması açısından yarattığı pek çok aksaklığın yanı sıra insan hareketliliğinin azalması ile pek çok avantaja da yol açtığı görülmüştür. Sera gazı emisyonunda azalma, dijitalleşmenin hızlanması, dijitalleşme ile gelen kâğıt tüketiminde görülen azalma, su kaynaklarının daha verimli kullanılması; raporlarda değinilen bu süreçte sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayan başlıca avantajlardır.

SONUÇ

Dünya nüfusunun her geçen gün katlanarak artıyor olmasının beraberinde kaynakların tükenmesinin kaçınılmaz olduğu herkesçe bilinmektedir. Doğal kaynak tükeniminin önüne geçilmesi ise bu kaynakların sürdürülebilir olarak tüketilmesi için yapılan çalışmalar ile mümkün olabilecektir. Bu doğrultuda bireylerden,

işletmelere, hükümetlerden, uluslararası birliklere, STKlara kadar herkes sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirmekle yükümlü hissetmelidir. Aksi halde sorumsuzca tükettiğimiz kaynaklar bizlerin veya gelecek nesillerin yaşamını sürdürmesi için yetersiz kalacaktır. Doğal kaynakların sorumsuzca tüketilmesi biyoçeşitliliğe yapılan müdahaleler ve doğal yaşam dengesinin insan eliyle zarara uğratılması neticesinde hepimizi büyük ölçüde etkileyen Covid 19 pandemi süreci bu tahribatın yol açtığı en belirgin sonuçların başında gelmiştir. Bu süreçte hepimiz gezegenimize verilen tahribatın ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini bireysel düzeyde de yakından tecrübe etmiş oluyoruz.

Sürdürülebilir kalkınma hedefleri pandemi ve benzeri tehditlerin fark edilmesi üzerine oluşturulmuş uluslararası birlikler ve hükümetlerce desteklenen bir politikadır. Üretim ve hizmet sağlamanın öncüsü olan işletmeler de paydaşlarına ve kendi tüzel kişiliklerine karşı kaynakları sürdürülebilir olarak kullanmak ve gezegenimize daha fazla zarar vermeden iş yapmak anlamında sorumludurlar. Bu çalışma ile Birleşmiş Milletler öncülüğünde uygulamaya geçirilmiş olan 2030 SKHy ulaşma yolunda Covid 19 pandemisinin etkilerinin Türkiye bağlamında belirlenen işletmelerden alınan veriler kapsamında irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışma sonucunda incelenen işletmelerde SKHy ulaşma yolunda bulaşı engelleme ve iş süreçlerinin aksamamasına yönelik önlemler alındığı, süreç boyunca sosyal sorumluluğun sürdürülmesi için çaba gösterildiği, pandeminin etkisiyle hedeflere yönelik uygulamalarda çokça aksaklık olduğu buna karşın sürecin getirdiği birtakım avantajların da görüldüğü ortaya konulmuştur.

İşletmelerin SKHy ulaşmadaki katkıları bireysel çabalardan çok daha etkin düzeydedir. Yapılan çalışma neticesinde pandemi sürecinde de bu hedefleri faaliyetlerini sürdürmede öncelikleri arasına alan işletmelerin önemli düzeyde katkıları olduğu ortaya konulmuştur. SKHy önemseyen politikalarla çalışmakta olan bu işletmeler salgın sürecinde 3-Sağlık ve Kaliteli Yaşam, 4-Nitelikli Eğitim, 5-Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 6-Temiz Su ve Sanitasyon, 7-Erişilebilir ve Temiz Enerji, 8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 9- Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı, 10-Eşitsizliklerin Azaltılması, 11-Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, 12-Sorumlu Üretim ve Tüketim, 13-İklim Eylemi, 15-Karasal Yaşam, 17-Amaçlar İçin Ortaklıklar hedeflerine yönelik uygulamaları ile sürece önemli düzeyde katkı sağlamışlardır. Sürecin başında önemli düzeydeki altyapı eksikliği bu işletmelerin katkıları ile gün geçtikçe iyileştirilmektedir. Sürdürülebilir kalkınmayı önemseyen bakış açısı ile çalışıldığında pandemi sürecinde bile kaynakların kullanımına yönelik iyileşmelerin ortaya çıkabildiği görülmüştür. Bu sürecin en önemli kazanımı dijitalleşmenin hızlanması ile çevrimiçi sorun çözme yeteneğinin artması ve bunun beraberinde insan hareketliliğinin azalmasıdır. Bu süreçte azalan hareketlilik kaynakların daha verimli kullanılmasına yol açtığı yapılan çalışma sonucunda ortaya konulmuştur.

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda Türkiye bağlamında pandemi sürecinde SKHy ulaşmaya yönelik uygulamalar incelenmiştir. Yapılan bu çalışma ile SKH için bu süreçte gelinen yerin görülmesi açısından önemli bulgular elde edilmiştir. Pandemi süreci halen devam etmektedir. Kısa sürede SKHy ulaşmaya yönelik uygulamalarda görülen bu katkıların zaman geçtikçe daha da iyileşmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda zaman içerisinde pandemi sürecinin devamında ve pandemi sonrası sürecinde SKHy ulaşma yolundaki çalışmaların tekrar incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Buna ek olarak pandemi sürecinde başka ülkelerde SKHy ulaşmak doğrultusunda işletmelerin üstlendikleri rollerin incelenmesi de ülkeler arası uygulamalarda kıyaslama yapılabilmesi açısından faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

Alltech Sürdürülebilirlik Raporu 2020 (Çevrimiçi, Temmuz 2021) <https://www.alltech.com/tr-tr/press-release/alltech-2019-2020-surdurulebilirlik-raporu>

Anadolu Sigorta Sürdürülebilirlik Raporu 2020 (Çevrimiçi, Temmuz 2021) <https://www.anadolusigorta.com.tr/tr/surdurulebilirlik>

Aygaz Sürdürülebilirlik Raporu 2020(Çevrimiçi, Temmuz 2021) <https://www.aygaz.com.tr/kurumsal/surdurulebilirlik>

Brundtland G.H. (1987). World Commission on Environment and Development Report: Our Common Future, Oslo

Chichilnisky, G. (1997), "What is Sustainable Development?", *Land Economics*, 467-491.

- Declaration, Un Stockholm. (1972). Declaration of the UN Conference on the Human Environment. In: Report of the United Nations Conference on the Human Environment (5–16 June). Stockholm, Sweden.
- Dünya Sağlık Örgütü (Çevrimiçi, Ağustos 2021) <https://covid19.who.int/>.
- Elliott, J. (2012). An Introduction to Sustainable Development. Routledge.
- Enka Sürdürülebilirlik Raporu 2020 (Çevrimiçi, Temmuz 2021) <https://www.enka.com/sustainability/tr/2020-raporu/>
- Güler, A., Halicioğlu, M. B., ve Taşğın, A. (2015), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma: teorik çerçeve-pratik öneriler-7 farklı nitel araştırma yaklaşımı-kalite ve etik hususlar*. Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Leal Filho, W., Brandli, L. L., Lange Salvia, A., Rayman-Bacchus, L., & Platje, J. (2020), “COVID-19 and the UN sustainable development goals: threat to solidarity or an opportunity?”, *Sustainability*, 12(13), 5343.
- Harris, J. M. (2000), “Basic Principles of Sustainable Development”, *Dimensions of Sustainable Development* (Ed:Bawa, K. S., ve Seidler, R.), EOLSS Publications,UK.
- Meadows DH, Meadows DL, Randers J (1972) *Limits to growth*. Universe books, New York
- Mejia, R., Hotez, P., & Bottazzi, M. E. (2020). Global COVID-19 efforts as the platform to achieving the sustainable development goals. *Current tropical medicine reports*, 7(4), 99-103.
- Mukarram, M. (2020). Impact of COVID-19 on the UN sustainable development goals (SKHs). *Strategic Analysis*, 44(3), 253-258.
- Özmehmet, E. (2008). “Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları” *Journal of Yaşar University*, 3(12), 1853-1876.
- Pirouz, B., Shaffiee Haghshenas, S., Pirouz, B., Shaffiee Haghshenas, S., & Piro, P. (2020). Development of an assessment method for investigating the impact of climate and urban parameters in confirmed cases of COVID-19: a new challenge in sustainable development. *International journal of environmental research and public health*, 17(8), 2801.
- Shulla, K., Voigt, B. F., Cibian, S., Scandone, G., Martinez, E., Nelkovski, F., & Salehi, P. (2021). Effects of COVID-19 on the sustainable development goals (SKHs). *Discover Sustainability*, 2(1), 1-19.
- T.C Sağlık Bakanlığı (Çevrimiçi, Ağustos2021) <https://covid19.saglik.gov.tr/>.
- Tüpraş Sürdürülebilirlik Raporu 2020(Çevrimiçi, Temmuz 2021) <https://www.tupras.com.tr/sr-raporlari>
- United Nations General Assembly (2015), Transforming OurWorld: The 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015. (Çevrimiçi,temmuz 2021) <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- United Nations (2020), The Sustainable Development Goals Report 2020 (çevrimiçi) <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/#foreword>
- Vodafone Sürdürülebilirlik Raporu 2020 (Çevrimiçi, Temmuz 2021) <https://www.vodafone.com.tr/VodafoneHakkinda/raporlarimiz.php>
- Wang, Q., ve Huang, R. (2021). The impact of COVID-19 pandemic on sustainable development goals—a survey. *Environmental Research*, 202, 111637.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).